

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. דרך עלייה שלא ניתנה שגגתו לכפרה אבל הרגו דרך ירידה דניתנה שגגתו לכפרה
1
- ב. עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין.....1
- ג. נערה שנתארסה ונתגרשה ... יש לה קנס וקנסה לעצמה.....3
- ד. ואביה זכאי בכסף קידושיה ... אף על פי שנתארסה ונתגרשה לאביה.....3
- ה. בא עליה ומתה פטור.....3

דף לח.

א. דרך עלייה שלא ניתנה שגגתו לכפרה אבל הרגו דרך ירידה דניתנה שגגתו לכפרה

מי שהיה דולה¹ את החבית להעלותה לגג, ונפסק החבל ונפלה על חבירו והרגתהו, או שהיה עולה בסולם ונפל על חבירו והרגו, פטור מן הגלות, שזה כמו אנוס הוא שאין זה דבר הקרוב להיות ברוב העתים, אלא כמו פלא הוא.

אבל אם היה משלשל את החבית ונפלה על חבירו והרגתהו, היה יורד בסולם ונפל על חבירו והרגו, גולה, שני' (במדבר לה פסוק כג) וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת, עד שיפול דרך נפילה, שהרי דרך נפילה מצוי ברוב העתים להזיק ודבר קרוב הוא להיות שהרי טבע הכבד לירד למטה במהרה, והואיל ולא זירז עצמו ותיקן מעשיו יפה בשעת ירידה יגלה, וכן כל כיוצא בזה

זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא בדרך ירידתו אינו גולה, ואפילו בירידה שהיא צורך עלייה אינו גולה

ב. עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין

¹ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ו הלכה יב יג

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

החובל בחבירו² חייב לשלם לו חמשה דברים, נזק וצער ורפוי ושבת ובושת, וחמשה דברים אלו כולן משתלמים מן היפה שבנכסיו כלומר היפה שבקרקעותיו אם משלם בקרקע³, כדין כל המזיקין.

נזק כיצד, שאם קטע יד חבירו או רגלו רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה עתה ומשלם הפחת שהפחית מדמיו, (שמות כא פסוק כד) עֵין תַּחַת עֵין, מפי השמועה למדו שזה שנאמר תחת לשלם⁴ ממוזן הוא.

זה שנאמר בתורה (ויקרא כד פסוק כ) פֶּאֶשֶׁר יִתֵּן מוֹם פְּאֶדָם פֶּן יִנְתֵּן בּוֹ, אינו לחבול בזה כמו שחבל בחבירו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבול בו כמו שעשה, ולפיכך משלם נזקו, והרי הוא אומר (במדבר לה פסוק לא) וְלֹא תִקְחוּ כֶפֶר לְנַפְשׁ רֵעֵךְ, לרוצח בלבד הוא שאין כופר אבל לחסרון איברים או להבלות יש כופר⁵.

ואף על פי שאין עיקר מצות הדיינים אלא בזמן שהיו מומחין וסמוכין⁶, ואנו הדיטות אנחנו, כיון שבימינו אין סמיכה, מ"מ נהגו קדמונינו ואנו אחריהם בזמן הזה לדון כל הדיינים בתורת שלוחי הראשונים משום תקון העולם, בדברים המצויין תמיד ויש בהם ג"כ חסרון כיס, כדי שלא ילך כל אחד בשרירות לבו ויעשה הישר בעיניו לומר מי אדון ידון אותי ולא יוכל העולם להתקיים.

אבל דברים שאינם מצויין תמיד אף על פי שיש בהם חסרון כיס, או דברים שאין בהם חסרון כיס אף על פי שהן מצויין תמיד, אין לנו עסק עמהם ואין דנין אותם אם לא לצורך גדול ומגדר מילתא כפי ראות עיני חכמי הדור.

ומכיון שאדם שהזיק אדם נזק בגופו, עד שנפחת בממונו אם היה רוצה למכור את עצמו בעבד עברי, הוא דבר שאינו מצוי, אף על פי שיש בו חסרון כיס, אין דנין אותו נזק בזמן הזה שאין לנו

² רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה א – ג, שו"ע ונו"כ הו"מ תכ ג ד

³ מובא בש"ך שם ב

⁴ ועיין באבן עזרא שם

שהביא אמר רב סעדיה, לא נוכל לפרש זה הפסוק כמשמעו. כי אם אדם הכה עין חבירו, וסרה שלישיית אור עינו, איך יתכן שיוכה מכה כזאת בלי תוספת ומגרעת. אולי יחשיך אור עינו כלו. ויותר קשה הכויה והפצע והחבורה, כי אם היו במקום מסוכן אולי ימות, ואין הדעת סובלת. ובכבוד שור שם והפסוקים מוכיחין שהוא דמי רגל, שכשאדם ממית אדם אין לפייסו בממון, ומשום הכי נהרג, אבל באיבריו מה יועיל אם יטלו כמו כן מום בחבירו, מוטב לו שיתן לו ממון לפרנס את עצמו, כמו שאנו רואין בהדיא בהחובל בחבירו, שאינו אומר שיחבלו לו כמו כן, "רק שבתו יתן ורפא ירפא". וברא"ש ורבינו בחיי שאם תרצה לומר עין ממש אפשר לפעמים ימות האדם בנקירת העין לבר ותהיה נפש תחת עין.

⁵ ועיין רמב"ן עה"ת שמות שם

⁶ דאלהים כתיב בפרשת משפטים [שמות כא, ו] גבי דיינים, ואין אלהים אלא מומחין כענין שנאמר [בראשית ג, ה] והייתם כאלהים יודעי טוב ורע וגו', שמע מינה שהידועים נקראו אלהים סתם,

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

בתי דינים סמוכים, וכל שכן צער ובשת שאין דנין דהא לית בהו חסרון כיס, וכן פגם וכופר אין דנין שאינם שכיחים, אבל ריפוי ושבת י"א שדנין⁷ שיש בהן חסרון כיס ומצויין, שהרבה פעמים אדם מכה את חברו מכת פצע וכה"ג בלי נזק, אלא שנופל למשכב ושובת ממלאכתו וצריך ריפוי, לכן דנין אותו אפילו במקום שיש נזק שאינו מצוי. וי"א שאף ריפוי ושבת אין דנין, רק כופין החובל לפייס הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם. ואומדין כמה יתן עבור דמי רפואה וזהו הכל בכלל פיוס⁸.

ג. נערה שנתארסה ונתגרשה ... יש לה קנס וקנסה לעצמה

הבת⁹ שנתארסה ונתגרשה, ונאנסה או נתפתתה, קנסה לעצמה, ובושת ופגם לאביה¹⁰, וי"א שאף קנסה לעצמה¹¹.

נאנסה או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר קנסה ושאר הדברים לאביה שאין האירוסין מוציאן מרשות האב.

ד. ואביה זכאי בנסף קידושיה ... אף על פי שנתארסה ונתגרשה לאביה

האב¹² זכאי בקידושי בתו ומקדש את בתו שלא לדעתה, כל זמן שהיא קטנה. וכן כשהיא נערה, רשותה בידו וכל כסף¹³ קידושיה לאביה. ואפילו אם נתאלמנה, או נתגרשה מן האירוסין, הוא זכאי בכל עד שתבגר. לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתלד עד שתבגר.

דף לח:

ה. בא עליה ומתה פטור

⁷ מכל חבלה מגבין אותן, אפילו מקטיעת ידו דאינו שכיח, מ"מ כיון דשבת וריפוי הן שייכים ג"כ בשאר מכות ופצעים השכיחים, ס"ל להרמב"ם [שם] דאין לחלק בין מכה למכה וגובין מכולן. סמ"ע שם יא
⁸ סמ"ע שם סק"ב.

⁹ רמב"ם הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה טז

¹⁰ שאין האירוסין מוציאין מרשות האב, ולא נתמעט אלא הקנס. ויש מסבירים מפני שיכול למוסרה למנוול ולמוכה שהין, והרי עדיין יכול למוסרה גם לאחר שנתארסה ונתגרשה. כ"מ שם

¹¹ לפי שהוקשו לקנס, ולמי שזה ניתן, זה ניתן. רא"ש פ"כ סי' ה

¹² שו"ע ונו"כ אבהע"ז לו א

¹³ כתב בית שמואל (סק"א) ומשמע כל קדושיה לאביה אף על פי שיכול לקדשה בפרוטה והמותר הוה מתנה, מכל מקום זוכה אביה במותר גם כן

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר לעיל דף כט: שהאונס¹⁴ או המפתה שבא עליה, ומתה, פטור¹⁵ מן הקנס¹⁶, שנאמר לְאָבִי הַנֶּעֱרָ, ולא לאבי מתה. והוא שתמות קודם שתעמוד בדין, לפי שלאחר העמדה בדין, כבר זכה האב בקנס. וכל זה בקנס אבל בושת ופגם חייב לאביה בכל אופן¹⁷.

¹⁴ רמב"ם שם הלכה טו

¹⁵ ואף על גב דאמרינן מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא סובר רבינו דלא שבקינן מאי דפשיטא לאביי משום מאי דמספקא ליה לרבא וכן פסקו הרי"ף והרא"ש. כס"מ שם
¹⁶ משמע שיש חיוב בושת ופגם ועיין ח"י הגר"ח הלוי דדעת הרמב"ם היא, דהך דלאבי הנערה ולא לאבי מתה אין זה דין ביטול זכות אב, כי אם דהוי גזירת הכתוב לפטור מקנס, ואה"נ דהיא ברשות אביה, ורק דבמתה הנערה מיפטר הבעל, ועל כן לא שייך למילף בושת ופגם מינה.
¹⁷

דדעת הרמב"ם היא, דהך דלאבי הנערה ולא לאבי מתה אין זה דין ביטול זכות אב, כי אם דהוי גזירת הכתוב לפטור מקנס, ואה"נ דהיא ברשות אביה, ורק דבמתה הנערה מיפטר הבעל, ועל כן לא שייך למילף בושת ופגם מינה, דדוקא לענין הפקעה מרשות אב הוא דהוי דינא דלמי שזה ניתן זה ניתן, ומשום דאיתקוש בושת ופגם לקנס, וגם דבאמת כל שבת נעורים חד דינא להו לענין זכות האב, ובגרות ונשואין כשם שמוציאין אותה מרשות האב לענין קנס כמו כן לענין בושת ופגם ג"כ, משא"כ הכא בהך דלאבי הנערה ולא לאבי מתה דהוי דין פטור, בזה לא איתקש כלל בושת ופגם לקנס, וכיון דהגזירת הכתוב הוא לענין קנס ממילא דלא מיפטר רק מקנס, אבל לענין בושת ופגם הרי הוא בחיובו. חדושי ר' חיים הלוי שם